

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСОБИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ В РОСІЙСЬКОМУ ВИДАННІ «АРГУМЕНТЫ И ФАКТЫ» (лютий–квітень 2014 р.)

Оксана Тур

*доцент Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського, канд. філол. наук*

Проаналізовано фразеологізми у публікаціях російського тижневика «Аргументы и факты» за лютий–квітень 2014 р. Розглянуто фразеологізми різних видів, що сприяє виявленню особливості їх актуалізації, модифікацію, комунікативну та прагматичну спрямованість.

Ключові слова: *фразеологічний зворот, трансформація фразеологізмів, «Аргументы и факты».*

An attempt to analyse idioms, which are used in the texts of Russian weekly «Arguments and facts» from February till April, 2014, is made in the article. The author examines the different types of idiomatic units, which helps to identify the characteristics of their updating, modification, communicative and pragmatic orientation, providing their evaluation, emotional load.

Keywords: *idiomatic expression, idiomatic transformation, «Arguments and facts».*

Проанализированы фразеологизмы в статьях российского еженедельника «Аргументы и факты» за февраль–апрель 2014 г. Рассмотрены фразеологизмы разных видов, что способствует выявлению особенности их актуализации, модификацию, коммуникативное и прагматическое направление.

Ключевые слова: *фразеологические обороты, трансформация фразеологизмов, «Аргументы и факты».*

У ХХІ ст. світове співтовариство зіткнулося з новою глобальною небезпекою — інформаційною зброєю, яка принципово відрізняється від звичних для людства засобів ведення воєн: вона «невидима» і надзвичайно небезпечна. На тлі подій, що відбуваються в Україні, можемо говорити про повномасштабне використання такої зброї — розгортання інформаційної війни. Що ж таке інформаційна війна? Яких форм вона набула нині та які засоби використовує?

Розглядаючи зміст і роль інформації в сучасному світі, канадський філософ, філолог, літературний критик, дослідник впливу медіа як засобу комунікації на аудиторію, Маршалл Маклуен сказав: «Істинно тотальна війна — це війна за допомогою інформації». Тож можемо розглядати інформаційну війну як комунікативні технології, спрямовані на зміну поведінки індивіда за допомогою модифікації його моделі світу через зміни в інформаційних потоках.

Людству здавна відомі технології впливу, що забезпечували маніпулювання чужою поведінкою. Так, автор «Трактату про військове мистецтво» Сунь-Цзи переконував, що задля перемоги над ворогом необхідно: знищувати все хороше, що є в країні вашого противника; втягувати впливових представників вашого противника в злочини; підривати їхній престиж і виставляти в потрібний момент на ганьбу громадськості; використовувати допомогу найбільш підлих і мерзенних людей; розпалювати сварки й зіткнення серед громадян ворожої країни; підбурювати молодь проти старих; заважати всіма способами діяльності урядів; бути щедрими на пропозиції й подарунки для купівлі інформації й спільників та ін. Як бачимо, китайський стратег і мислитель відзначав значущість інформації як засобу, необхідного для перемоги.

Сучасне стратегічне інформаційне протиборство має на меті маніпулювання масами через внесення в суспільну й індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів; дезінформацію та дезорієнтацію мас; послаблення певних переконань та ідейних принципів; залякування ворога своєю могутністю, а свого народу — образом ворога. За наявності глобальних комунікативних потоків важко вплинути на іншу, «ворожу» аудиторію, не вводячи в оману власну. Так, реакція росіян на сьогоднішню ситуацію в Україні доводить, що на свідомість громадян Російської Федерації було здійснено масований і до того ж довготривалий вплив.

Без сумніву, кожна думка, ідея, що з'являється у світі, не може існувати без мовного оформлення. Здатність впливу словом важко переоцінити, особливо, у контексті інформаційно-пропагандистського протиборства.

Очевидно, що мова засобів масової комунікації є лакмусовим папірцем соціальних, політичних та економічних змін у житті

соціуму. Сучасна публіцистика, відображаючи реалії дійсності й тенденції розвитку суспільства, миттєво реагує на будь-які зміни в політичних дискусіях. Саме тому вона визнається дієвим засобом інформаційної війни, оскільки формує світобачення людей, здійснює ідеологічний вплив. З метою максимальної реалізації своїх основних функцій сучасні медіа намагаються адаптуватися до певних умов, аби «налаштуватися» на читача, зацікавити його і водночас моделювати його поведінку. Прагнучи максимальної емоційно-експресивної виразності, спеціалісти ЗМІ часто використовують фразеологізми, оскільки їм «властива номінація, специфічною рисою якої є оцінне, емоційно-кваліфіковане навантаження» [3, с. 16].

Мета статті — дослідити роль фразеологізмів як засобів інформаційної війни в російському виданні «Аргументы и факты» (лютий–квітень 2014 р.), виявити особливості їх актуалізації, модифікацію, комунікативну та прагматичну спрямованість.

Функціонування фразеологічних одиниць у періодичних виданнях досліджували вітчизняні вчені М. Алефіренко, Д. Баранник, І. Білодід, М. Жовтобрюх, А. Коваль, Г. Колесник, Н. Кочукова, О. Пономарів, Ю. Прадід, В. Ужченко, а також російські мовознавці В. Вакуров, В. Костомаров, М. Кохтев, Г. Солганик. На думку дослідників, «своєрідність фразеологічного значення, на відміну від лексичного значення, виявляється у вторинному відтворенні мовної картини світу, збагаченому досвідом інтелектуально-емоційного освоєння носіями мови відповідних об'єктів позамовної дійсності» [2, с. 17]. Образи, що лежать в основі фразеологізмів, «є зрозумілими та прозорими для даної лінгвокультурної спільноти, тобто відображають характерне для неї світобачення та світосприйняття» [6, с. 120]. Оскільки ніхто не заперечуватиме певну лінгвокультурну спорідненість громадян України та Російської Федерації, можна розраховувати на адекватне розуміння значення фразеологізмів та вмотивоване їх уживання.

У статтях «Аргументы и факты» спостерігаємо активне використання фразеологізмів кількох типів як за значенням, так і за походженням. Так, у реченні: «Путин не бог, но у него достаточно власти, чтобы очистить *«авгиевы конюшни»* и предотвратить наступление Чёрных» [9] вжито фразеологізм, запозичений з античної

міфології. Негативна його конотація виявляється яскравіше на фоні порівняння на початку речення. Зрозуміло, що читач, який позиціонує Геракла (а саме він очистив стайні) як надзвичайно сильну, сміливу людину, а головне — стовідсотково позитивну, уже «не бачить» заперечної частки «не». Для російського читача у цьому реченні цієї частки не існує.

Популярними у публікаціях є фразеологічні звороти на позначення осіб, груп людей: «Служители закона явно устали» (про органи правопорядку на сході України) [5], «Предполагалось, что жертвами станут лица, имеющие за границей валютные счета и собственность, и что эти мальчики для битвы быстро испугаются» (про запровадження санкцій щодо деяких громадян РФ) [8].

Іноземні засоби масової інформації, проаналізувавши, як не тільки в Україні чи Росії, а й у медіаорганізаціях світу висвітлювалися події в Україні, визначили способи ведення нинішньої інформаційної війни: необ'єктивність, перекручування фактів, відверта неприхована брехня. Так, посилаючись на статтю Анни Шаманської [18], в якій здійснено такий аналіз, охарактеризуємо бачення ситуації британською газетою «Guardian»: серед правил інформаційної війни — «...перейменуйте революцію. Російські ЗМІ, наприклад, часто називали київські протести «фашистськими» і використовували інші негативні терміни, описуючи події» [18]. Підтверджені цієї думки можна навести безліч. Усі вони є у вільному доступі в мережі: «Лихорадочные, некомпетентные и часто на грани провокации действия киевских властей (военная мобилизация, заявления о возможном разрыве дипотношений с Россией, русофобство и антисемитизм) только пугают Запад и никак не способствуют принятию каких бы то ни было решений» [8]; «Вопрос о принадлежности Крыма встал ребром, когда в Киеве случился националистический госпереворот» [20]; «Новые бандеровцы» [4]; «Так что, разделимся, «шановни бандеровцы»?» [13]. 16 квітня 2014 р. «Аргументы и факты» надрукували інтерв'ю з М. Задорновим: «Михаил Задорнов: «Только после беды славяне берутся за ум». Антиукраїнська риторика висловлювань російського сатирика очевидна. Захопившись інформаційною війною, газета «Аргументы и факты» не помічає (а може, й не знає)

різниці між словами бАндерівці та бЕндерівці: «Сегодняшняя Византия опять нас разъединяет, натравливает древлян на полян, полян на древлян, бендеровцев на москалей. Это они привели Украину к такой ситуации, к разгулу бендеровцев в стране» [12]. Однак розумний читач зробить правильний висновок: навіщо правильне написання, аби пропаганда.

Як бачимо, висловлювання авторів статей тижневика, що мають яскраво виражений негативний характер, містять фразеологічні звороти для оцінки певної ситуації: «Можно было бы посмеяться над всем этим, если бы сейчас «десятилетиями угнетаемые бендеровцы» не *правили бал* в революционной Украине и не рассылали спецбригады в масках по «пророссийским областям» [13]; «Кто *заварил кашу?*» [8]; «Тем более в условиях, когда власти Киева будут *вставлять нам палки в колёса*» [11], «*Чашу терпения* харьковчан *переполнили* боевики «Правого сектора» [19], «Политика, которая ещё вчера казалась такой вялой, вдруг громко *постучала в двери* наших жилищ» [9].

Трапляються фразеологізми із професійною лексикою: «Мы должны *ковать железо, пока горячо*, — вернуть себе то, что по праву, исторически, культурно и цивилизационно принадлежало Большой России» [7]; «В общем, местными СМИ делается всё, чтобы отвлечь людей от грядущего краха экономики и неминуемого обнищания, «российские страшилки» тут — *отличный козырь*» [7]; «Им приказали, они и *под козырёк!*» [10].

Використовуючи деякі фразеологізми у заголовках статей, автори небезпідставно розраховують на те, що такі звороти привернуть до себе увагу, замінять нейтральну номінацію експресивною: «Кто *перешёл «красную линию»* на Украине?» [8]; «Аксенов: Крым не будет *«сидеть на шее»* у России» [1]; «Обещали — и *кинули*. Запад не выполнил условий соглашения по Украине» [15].

Незважаючи на те, що фразеологізми — стійкі словосполучення, їхня природа дещо діалектична, тобто вони можуть видозмінюватися з певною стилістичною метою. Серед найпоширеніших видів фразеологічних трансформацій — заміщення або додавання компонентів: «Впрочем, население всех постсоветских стран сегодня расположено скорее к консолидации с Россией, нежели к

атомизации и *перемалыванию всего живого в западной мясорубке «гражданского общества»* [7], «В. Путину удалось *снизить градус страха*, но тревога осталась» [9], «Если они сочтут необходимым подать такие кандидатуры, мы будем их рассматривать, но *насилно никто никого женить не будет*» [17].

Поширеною структурною трансформацією фразеологізмів є зміна типу речень за метою висловлювання: «Что за *чёрная кошка пробежала* между Россией и Западом?» [16] (букв.: «хто-небудь посварився з кимсь, між ким-небудь виникла незгода» [14, с. 70] використано зі зміною мети висловлювання з розповідної на питальну, що дає змогу розгорнути міркування, що й чому спричинило погані стосунки між країнами). Подібна трансформація спостерігається й у випадку: «Кто с нами в *одном строю?*» [7], тим паче, що так сформульований заголовок статті у газеті.

Створення виразу внаслідок накладання однієї або кількох одиниць допомагає досягти максимального ефекту виразності: «*Насилно — в «рай»?*» [16] (пор.: «насилно милим не будеш» та «в рай потрапити»).

Еліптування фразеологізмів служить для зацікавлення читача: «Обычных-то людей, нас с вами, туда не пускают, так что всё *вилами по воде*» [10].

Ускладнення фразеологізмів дає можливість яскравіше висловити характеристики змісту: «Впрочем, население всех постсоветских стран сегодня расположено скорее к консолидации с Россией, нежели к атомизации и *перемалыванию всего живого в западной мясорубке «гражданского общества»* [7].

Отже, текстам статей російського щотижневика «Аргументы и факты» притаманний широкий спектр використання фразеологізмів, різноманітність їх модифікацій. Більшість фразеологічних зворотів уживаються не стільки для образності, скільки для створення оцінного ефекту (іронії, зневаги, насмішки, захоплення).

Значущість фразеологічних одиниць у газетному тексті пов'язана з низкою його властивостей. Дослідження таких особливостей є перспективним напрямом, оскільки ще потребують вивчення прецедентні тексти у публікаціях, особливості вживання власних назв у фразеологізмах і трансформованих на їх основі конструкцій.

Отже, матеріали газети орієнтуються на тих, хто готовий до тенденційного висвітлення подій в Україні кінця 2013 р. — початку 2014 р. Однак не всі читачі погоджуються з обраним тижневиком «вектором», про що свідчать їх коментарі. Один із них яскраво підсумовує «досягнення» газети «Аргументы и факты», яка в цей час перебуває на передовій інформаційної війни: «Эта статья играет на публику. Печатают ее в такое сложное для Украины время — это разжигать ненависть между братскими народами. Жаль, что моя любимая газета становится частью грязной российской пропаганды» [10].

1. Аксенов: Крым не будет «сидеть на шее» у России // Аргументы и факты. — 2014. — 8 апр.
2. *Алефіренко М. Ф.* Теоретичні питання фразеології / *М. Ф. Алефіренко*. — Харків : Вища школа, 1987. — 136 с.
3. *Білоноженко В. М.* Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / *В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк*. — Київ : Наук. думка, 1984. — 156 с.
4. *Гарбузняк А.* Новые бандеровцы. С уходом Януковича майдан может переродиться / *Алина Гарбузняк* // Аргументы и факты. — 2014. — 26 февр. (№ 9).
5. *Зотов Г.* Анархия в Малиновке. Обозреватель «АиФ» передает из восточной Украины / *Георгий Зотов* // Аргументы и факты. — 2014. — 19 марта (№ 12).
6. *Коновець С. П.* Комунікативно-прагматичні особливості актуалізації фразеологізмів у дискурсі сучасної преси (за матеріалами іспанських періодичних видань) : дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.05 «Романські мови» / *Коновець Сніжана Павлівна* ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2005. — 215 с.
7. *Коровин В.* Кто с нами в одном строю? / *Валерий Коровин* // Аргументы и факты. — 2014. — 26 марта (№ 13).
8. *Костиков В.* Как Запад чижикиа съел. Кто перешел «красную линию» на Украине / *Вячеслав Костиков* // Аргументы и факты. — 2014. — 26 марта (№ 13).
9. *Костиков В.* Трудно быть Путиным. Какие вызовы стоят перед президентом / *Вячеслав Костиков* // Аргументы и факты. — 2014. — 12 марта (№ 11).

10. *Кудряшов К.* Хроники банд Бандеры. Счастье вольной Украины пытались купить реками крови / *Константин Кудряшов* // Аргументы и факты. — 2014. — 9 апр. (№ 15).
11. Новая жизнь Крыма. Чем Россия поможет полуострову // Аргументы и факты. — 2014. — 26 марта (№ 13).
12. *Оберемко В.* Михаил Задорнов: «Только после беды славяне берутся за ум» / *Валентина Оберемко* // Аргументы и факты. — 2014. — 16 апр. (№ 16).
13. *Свириденко О.* Дикий-дикий запад. И на что он собирается жить? / *Оксана Свириденко* // Аргументы и факты. — 2014. — 5 марта (№ 10).
14. *Ужченко В. Д.* Фразеологічний словник української мови / *В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко*. — Київ : Освіта, 1998. — 224 с.
15. *Цепляев В.* Обещали — и кинули. Запад не выполнил условий соглашения по Украине / *Виталий Цепляев* // Аргументы и факты. — 2014. — 5 марта (№ 10).
16. *Цепляев В.* Политолог Александр Рар: «За последние месяцы имидж России улучшился» / *Виталий Цепляев* // Аргументы и факты. — 2014. — 5 февр. (№ 6).
17. ЦИК Украины готова принять российских наблюдателей на выборах // Аргументы и факты. — 2014. — 2 апр.
18. *Шаманська А.* Україна та інформаційна війна (світові ЗМІ) [Електронний ресурс] / *Анна Шаманська*. — Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/inozmi/svoboda/2014/04/7/7021571>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 25 квіт. 2014 р.
19. Это раскол? Восток Украины может отгородиться от власти майдана // Аргументы и факты. — 2014. — 9 апр. (№ 15).
20. *Юрьев В.* Точка невозврата. Почему Россия не могла уступить в крымском вопросе / *Виктор Юрьев* // Аргументы и факты. — 2014. — 26 марта (№ 13).